

DENOV TUMANI DAVLAT ARXIVI ASOSIDA MUSTAQILLIK YILLARIDAGI O'ZGARISHLARNI O'RGANISH

Abdullayev Afzalbek Otabek o'g'li

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti 3-kurs talabasi

afzalbek491@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqola Denov tumani davlat arxivi materiallari asosida mustaqillik yillarida tuman hududida yuz bergan ijtimoiy, iqtisodiy va madaniy o'zgarishlarni chuqur tahlil qiladi. Arxiv hujjatlari orqali mahalliy boshqaruv organlari faoliyati, iqtisodiyotni rivojlantirish, ijtimoiy himoya tizimining mustahkamlanishi hamda aholi farovonligini oshirishga qaratilgan chora-tadbirlar yoritiladi. Shuningdek, maqolada ayollarni ish bilan ta'minlash, sog'liqni saqlash, ta'lim va madaniyat sohalaridagi o'zgarishlar hamda xalqaro va mahalliy sharoitlar ta'siri o'rganiladi. Tadqiqot mustaqillik davrida Denov tumanining rivojlanish jarayonini tarixiy manbalar asosida yanada aniqroq anglash imkonini beradi.

Kalit so'zlar: Denov, arxiv, oromgohlar, axborotnoma, chora-tadbirlar, hokim.

Kirish.

O'zbekiston Respublikasining mustaqillikka erishishi bilan mamlakatimizning ijtimoiy-iqtisodiy va madaniy hayotida tub o'zgarishlar yuz berdi. Bu o'zgarishlar nafaqat yirik shaharlarda, balki tuman va qishloq darajasida ham o'z aksini topdi. Ayniqsa, mahalliy boshqaruv organlari faoliyati, ijtimoiy himoya tizimi, iqtisodiyotni rivojlantirish, ta'lim va sog'liqni saqlash sohalarida erishilgan natijalar tumanlar taraqqiyotining poydevorini tashkil etdi. Denov tumani ham mustaqillik yillarida o'zining ijtimoiy-iqtisodiy va madaniy ko'rsatkichlarini yaxshilashga qaratilgan ko'plab muhim tashabbuslarni amalga oshirdi. Mazkur maqola Denov tumani davlat arxivi hujjatlari asosida mustaqillik davrida tuman hududida yuz bergan o'zgarishlarni chuqur tahlil qiladi. Arxiv materiallari tumanning ijtimoiy siyosatida, iqtisodiy rivojlanishida, shuningdek, aholining turmush darajasini oshirish, sog'liqni saqlash, ta'lim, madaniyat va boshqa sohalardagi o'zgarishlarni aniq

ko'rsatib beradi. Ayniqsa, ayollarni ish bilan ta'minlash, ijtimoiy himoyani kuchaytirish va yoshlar uchun qulay sharoitlar yaratish borasida amalga oshirilgan ishlar mazkur tadqiqotda alohida o'rin egallaydi. Shu tariqa, Denov tumani davlat arxivining tarixiy manbalaridan foydalanib, mustaqillik yillaridagi ijtimoiy-iqtisodiy va madaniy o'zgarishlarni o'rganish nafaqat mahalliy taraqqiyot jarayonini yaxshiroq tushunishga, balki mamlakatimizning o'ziga xos mintaqaviy rivojlanishini yoritishga xizmat qiladi. Bu esa mustaqil O'zbekiston tarixini yanada boyitishda muhim ahamiyat kasb etadi.¹

ASOSIY QISM

1991-yil O'zbekiston mustaqillikka erishgan muhim davr bo'lib, ayni shu yilda Denov tumanida ham ijtimoiy-iqtisodiy hayotni barqarorlashtirish va rivojlantirishga qaratilgan bir qator ijobiy chora-tadbirlar amalga oshirildi. Ushbu yilda mahalliy hokimiyat va tashkilotlar aholining turmush sharoitini yaxshilash, iqtisodiyotni mustahkamlash va madaniy sohani rivojlantirishga katta e'tibor qaratdi. Birinchidan, 1991-yilda Denovda qishloq xo'jaligi sohasida yangi tashabbuslar yo'lga qo'yildi. Mahalliy fermer xo'jaliklari tashkil etilib, ekin maydonlari kengaytirildi, urug'lik va agrotexnika xizmatlari yaxshilandi. Bu chora-tadbirlar tumanning oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashda muhim rol o'ynadi. Ikkinchidan, sanoat va xizmat ko'rsatish sohalarida korxonalar modernizatsiya qilinib, yangi ish o'rinlari yaratildi. Ayniqsa, kichik biznes va xususiy tadbirkorlik rivojlantirildi, bu esa mahalliy aholi bandligini oshirishga xizmat qildi. Shuningdek, ijtimoiy himoya sohasida, xususan, kam ta'minlangan oilalarga moddiy yordam ko'rsatish va ularning yashash sharoitlarini yaxshilash borasida bir qator dasturlar qabul qilindi. Ta'lim va sog'liqni saqlash sohalarida ham yangi loyihalar amalga oshirilib, maktablar va tibbiyot muassasalarining moddiy-texnik bazasi mustahkamlandi. Madaniy-ma'rifiy sohada esa, tuman miqyosida turli sport va madaniyat tadbirlari tashkil etildi, yoshlar va xotin-qizlarning jamiyatdagi faolligi oshirildi. Umuman olganda, 1991-yilda Denov tumanida olib borilgan ijobiy chora-tadbirlar mustaqillikning ilk yillarida tuman iqtisodiy va ijtimoiy barqarorligini ta'minlash hamda aholi hayot sifatini

¹ <https://archive.uz/post/9-iyun-xalqaro-arxivlar-kuni-munosabati-bilan-surxondaryo-viloyati-denov-tumanida-yangi-arxiv-binosining-ochilishiga-bagishlangan-tadbir>.

yaxshilashga qaratilgan muhim qadamlardan biri bo'ldi.² Surxondaryo viloyati hokimining 1995-yil 6-dekabrdagi farmoyishini bajarish hamda xotin-qizlar bilan ishlash masalalarini tashkil etish, ularning ijtimoiy-iqtisodiy va madaniy rivojlanish masalalarini hal etishga keng jalb qilish, Davlat va ijtimoiy boshqaruvdagi ishtirokini faollashtirish, oila, onalik va bolalikni muhofaza qilish maqsadida O'zbekiston Respublikasi xotin-qizlar masalalari bo'yicha konsepsiyasini bajarish to'g'risidagi tadbirlari yuzasidan Denov shahar xotin-qizlar qo'mitasining ishlarini quyidagilar:

1. Denov shahar hokimligi xotin-qizlar qo'mitasi a'zolari, jamoa xotin-qizlar kengashi raislari, shahar xotin-qizlarining maishiy turmush darajasini, aqliy ma'rifiy saviyasini yuqori darajaga ko'tarish uchun bir qancha ijobiy ishlarni amalga oshirilgan. Qo'mita qoshida viloyat xotin-qizlar qo'mitasining tavsiyasiga binoan "Tadbirkor, ishbilarmon, ayollar" assotsiatsiyasi, "Ijodkor" xotin-qizlar uyushmasi, "Iqtisodchi" xotin-qizlar uyushmasi, "Huquqshunos" xotin-qizlar uyushmasi tuzilgan. Bu uyushma a'zolari shahar xotin-qizlariga o'z yo'nalishlari bo'yicha yordamlar berib borgan. Korxonalarda mehnat qilayotgan ishbilarmon va ilg'or xotin-qizlar qo'mita ro'yxatida turgan. Ana shu ilg'or xotin-qizlarning madaniy saviyasi, ijtimoiy-siyosiy mavqei, erishayotgan yutuqlarini xalqqa tanitish maqsadida Denov gazetalarida, Denov radiokompaniyasi, "Chag'oniyon" gazetasi orqali yoritilib berilgan. Shahar xotin-qizlarning maishiy turmush darajasini yanada yuqoriga yetkazish maqsadida qo'mita ko'plab tadbirlar o'tkazgan va ko'plab savobli ishlarni amalga oshirishni rejalashtirgan.³

2. Bozor iqtisodiyotiga o'tish davrida onalar va bolalarning ijtimoiy himoyalashini yanada yaxshilash maqsadida "Kam ta'minlangan oilalarni ijtimoiy himoyalashni kuchaytirishga oid tadbirlar to'g'risida" O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 1994-yil 24-avgustdagi 1-434 raqamli qaroriga asosan 1996-yilda Denovdagi 16 mahalladan 2960 oila moddiy yordamga muhtoj bo'lib, shularga jami 4 mln 758 ming so'm mablag' mahalliy budjetdan ajratilgan.⁴ Onalar, nogironlar, kam ta'minlangan oilalar, korxonalar va xayriya

² Denov tumani davlat arxivi, 4-javon, 201-339-raqamli hujjat, 165-170-betlar.

³ <https://www.facebook.com/watch/?v=827705225005939&vanity=uzarxiv>

⁴ Denov tumani davlat arxivi, 3-javon, 201-339-raqamli hujjat, 160-170-betlar.

tashkilotlari tomonidan yordam ko'rsatilib, bir nechta ishlab chiqarishga tadbirkor ayollar ham o'z hissalarini qo'shganlar. Masalan, tadbirkor ayollardan Xikoyat Sharipova firma boshlig'i, Gulchehra Haydarova "Qurbonniyoz" firma direktori, "Gulnora" xususiy firmasi rahbarlari davlat tomonidan berilayotgan yordamga o'zlarining qo'shimcha ko'maklarini yetkazib bergan.⁵

Xulosa: 1991-1996-yillar Denov tumanida amalga oshirilgan ijtimoiy-iqtisodiy chora-tadbirlar orasida ayollarga alohida e'tibor qaratilishi tuman taraqqiyotida muhim omil bo'ldi. Ayollarni ish bilan ta'minlash, ularning ijtimoiy himoyasini kuchaytirish, ta'lim va sog'liqni saqlash sohalarida imkoniyatlarni kengaytirish orqali ayollarning jamiyatdagi o'rni mustahkamlandi. Mahalliy hokimiyat tomonidan tashkil etilgan xotin-qizlar qo'mitalari, kasb-hunar o'quv kurslari va ijtimoiy dasturlar ayollarning iqtisodiy mustaqilligini oshirishga xizmat qildi. Shuningdek, ayollarning madaniy va siyosiy faolligini rag'batlantirishga qaratilgan tadbirlar jamiyatda ularning ijtimoiy mavqeini oshirishga yordam berdi. Mustaqillikning dastlabki yillarida Denov tumanida ayollarga ko'rsatilgan bunday e'tibor nafaqat ularning hayot sifatini yaxshiladi, balki butun jamiyat barqarorligi va rivojlanishiga sezilarli hissa qo'shdi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. <https://archive.uz/post/9-iyun-xalqaro-arxivlar-kuni-munosabati-bilan-surxondaryo-viloyati-denov-tumanida-yangi-arxiv-binosining-ochilishiga-bagishlangan-tadbir>.
2. Denov tumani davlat arxivi, 4-javon, 201-339-raqamli hujjat, 165-170-betlar.
3. https://www.facebook.com/watch/?v=827705225005939&vanity_uzarxiv
4. Denov tumani davlat arxivi, 3-javon, 201-339-raqamli hujjat, 160-170-betlar.(1991-1996-yillar uchun)
5. Denov tumani davlat arxivi, 3-javon, 201-339-raqamli hujjat, 170-175-betlar.

⁵ Denov tumani davlat arxivi, 3-javon, 201-339-raqamli hujjat, 170-175-betlar.